

Een plastic tas

Op een zonnige winterdag twintig jaar geleden, vond ik na een lange zoektocht het graf van mijn vader op de Arnhemse begraafplaats Moscowa, een gigantisch kerkhof met meer dan vijftigduizend graven. Het was de eerste keer dat ik het graf bezocht sinds zijn zelfmoord in 1975. Wat verwachtte ik er te vinden? Ik probeerde me een voorstelling te maken van wat er daar beneden lag: een verzameling botten, waarschijnlijk niet eens meer compleet, flink gehavend na die klap met de trein. 'Rust zacht, lieve Ton', las ik op de grijze grafsteen. De tekst kwam mij voor als een ontkenning van de realiteit, in schrill contrast met wat er gebeurd was en hoe ik aan hem terugdacht. Ik was er nog niet aan toe om hem te zien als lief, en ik gunde hem nog geen zachte rust.

Ik was amper elf jaar toen Ton overleed en met het verstrijken van de tijd zijn veel herinneringen aan hem vervlogen. Ervaringen worden vergeten met het ouder worden. En aan sommige herinneringen ga je twijfelen of ze wel echt zijn gebeurd. Ze zijn door de tijd onschadelijk gemaakt, of zoals Bert Wagendorp het in zijn boek *Phoenix* omschreef: "Herinneringen zijn schepen die opdoemen uit de mist, voor even haarscherp, waarna ze weer vervagen en je alleen nog hun contouren ziet, als ze al niet helemaal verdwijnen." Op vragen naar wat voor iemand Ton was, noemde onze moeder alleen positieve kanten, zoals zijn hoge score op een intelligentietest, zijn vermogen om mensen voor zich in te winnen en 'onder de tafel te lullen', zijn bijzondere smaak voor muziek, zijn ideeën over de maatschappij. Door alleen positieve aspecten te noemen, wilde ze ons beschermen voor de confrontatie met zijn duistere kanten. Naarmate ik ouder werd, ging dit geromantiseerde beeld knellen.

In onze familie werd weinig over mijn vader gesproken. Zijn alcoholisme en zelfmoord leken taboe. Neven en nichten werd verteld

dat hun oom was overleden aan een leverkwaal. Als mijn vader ter sprake kwam op familiefeestjes, werden er clichés en platitudes gebruikt over hoe intelligent hij was, en er waren anekdotes zoals over zijn vermeende bijdrage aan de Maagdenhuisbezetting van 1968. Die verhalen brachten mij niet dichterbij hem, ze wierpen eerder een rookgordijn op. Mijn vader was een mythische figuur geworden.

Na het overlijden van mijn moeder in 2019 bekeek ik haar fotoalbums en vond ik dozen met documenten die een kijkje gaven in haar leven tijdens de roemruchte jaren zestig en de eerste helft van de jaren zeventig. Maar nieuwe inzichten over mijn mythische vader leverde dit niet op. Dat veranderde op een dag in 2022, toen ik na een bezoek aan een van Tons broers een grote plastic tas met papieren kreeg. Na Tons overlijden, toen de huur van de flat waarin hij woonde was stopgezet, hadden zijn broers de flat leeggeruimd. Een van zijn broers had alle papieren die hij vond in een plastic tas gestopt en mee naar huis genomen. Het was een allegaartje van tekeningen en brieven van Ton, geschreven in een moeilijk leesbaar handschrift. Hij en zijn vrouw hadden enkele brieven gelezen en schrokken van de inhoud. Het strookte niet met het positieve beeld dat de familie van Ton in stand hield. De tas werd opgeborgen, ver uit het zicht. Zo is de tas bijna vijftig jaar bewaard gebleven, zonder ooit in de familie ter sprake te zijn gekomen. Niemand wist van het bestaan ervan, ook mijn moeder niet.

Mijn broer en ik stortten de inhoud van de tas uit op de eettafel. De brieven brachten ons meteen terug naar onze jeugd en ze bewezen dat onze bijzondere jeugd met bohemienachtige hippieouders en Utrechtse onderwereldfiguren over de vloer, echt zo was geweest. Door het lezen werden nieuwe ankers geslagen die ons met sterke kabels verbonden met een verleden dat zich weer in volle hevigheid deed gelden, met jeugdherinneringen die erom vroegen opgeschreven te worden, om ze voorgoed uit het verleden los te trekken.

De belangrijkste vondst uit de tas was correspondentie met Saartje, een vriendin van onze ouders, die in 1972 in Parijs woonde. Ton had de brieven aan haar geschreven in de vorm van een dagboek. Hierin deed hij verslag van de laatste jaren van zijn leven, van 1972 tot het midden van 1975. Zijn brievendagboek getuigt op niets verhullende wijze over zijn worsteling met alcoholverslaving, een *'histoire d'alcoolisme'*, zoals hij het zelf noemde. Hij begon de briefwisseling op een moment dat hij nog openstond voor hulp en hij nog een goede afslag had kunnen kiezen. Het verval was nog niet te ver ingetreden. Ton probeerde met het brievendagboek grip op zijn leven te krijgen, maar het werd uiteindelijk een verslag van zijn aftakeling. Met de brieven maakt hij ons postuum deelgenoot van de verwoestende werking die jarenlang alcoholmisbruik heeft.

Ton was trots op de literaire kwaliteit van zijn schrijfsels. In een van de brieven schreef Ton aan Saartje: "Lief van jou als je deze brief niet weggooit. Ik wil alles nog eens herlezen, bijvoorbeeld als ik gezond ben, dan wel zestig jaar geworden. Dus bij terugkomst naar Holland alles meenemen (brieven dus). Dan alsnog typen." Nu ik zelf zestig ben, een leeftijd die voor mijn vader onbereikbaar was, heb ik zijn wens vervuld om zijn brieven openbaar te maken. Tons brievendagboek is integraal opgenomen in dit boek.